

"Använd den evidens och erfarenhet som finns!"

Att beslutsfattare inte tar hänsyn till evidens och erfarenhet är ett demokratiproblem, säger psykologen Solvig Ekblad angående den skärpta asyllagen. Hon får medhåll av många i kåren, däribland Anders Wahlberg, ordförande i Psykologförbundet.

– Det är märkligt att de fattar beslut utan att ta hänsyn till vårt och andra professionsförbunds underlag.

Hösten 2015 var antalet asylsökande i Sverige rekordhögt. Något måste göras, ansåg regeringen. Efter en kort handläggningstid presenterades förslag om en skärpt asyllag. Trots den korta betänketiden (drygt 30 dagar) fick Justitiedepartementet in drygt 70 yttranden, varav 36 var från remissinstanser, övriga frivilliga.

Sällan har så många remissinstanser – allt från professionsförbund som arbetsgivareorganisationer (Saco, TCO) till Sveriges Kommuner och Landsting, Rädda Barnen, RFSL, UNICEF, Röda Korset, Amnesty och Sveriges advokatsamfund – riktat så massiv kritik.

Asyllagen ansågs splittra familjer, öka den psykiska ohälsan, försvåra etablering i samhället och på arbetsmarknaden och bryta mot Barnkonventionen. Majoriteten instanser saknade en konsekvensanalys och många såg en stor risk att trycket på och även hot mot personal inom kommuner, landsting och myndigheter skulle öka.

Att samtliga remissinstanser

och lika många frivilliga svarar på en remiss "är anmärkningsvärt och hör till ovanligheterna", enligt Charlotte Mattsson, handläggare på Justitiedepartementet. Enligt henne är det också ovanligt att majoriteten av remissvaren var så starkt kritiska.

Ändå röstade riksdagen i somras igenom lagförslaget. Något många psykologer och forskare, däribland Psykologförbundets ordförande Anders Wahlberg, beklagar:

– Det mänskliga lidandet kommer att öka. Vi kommer se fler människor i kris. Vi vet att osäkerheten runt asyl innebär en ökad risk för stress, psykisk ohälsa och trauman för människor som redan är hårt drabbade. Dessutom minskar incitamenten för utländska akademiker att komplettera sin utbildning när kraven på försörjning prioriteras.

Solvig Ekblad, psykolog vid Akademiskt primärvårdscentrum och professor i mångkulturell hälso- och sjukvårdsforskning vid Karolinska institutet, an-

ser att det är ett demokratiproblem att politiska beslut tar så lite hänsyn till forskning och beprövad erfarenhet.

– God hälsa är en förutsättning för arbete och studier och som underlättar integration i samhället. Människor som är födda i länder utanför EU är den grupp som generellt sett har sämre hälsa än infödda svenskar, såväl fysiskt som psykiskt. Om vi ska ta dessa människors psykiska hälsa på allvar måste vi göra mer för att skapa ett bättre mottagande. Men då måste beslutsfattare använda den evidens och kliniska erfarenhet som finns, säger hon.

Solvig Ekblad vet vad hon talar om. Hon är involverad i en rad forskningsprojekt som berör vuxna asylsökandes och flyktingars samt ensamkommande barns psykiska hälsa och möjlighet till integration. Två dagar i veckan arbetar hon som klinisk psykolog i primärvården, hon håller kurser för läkare och psykologer. Hon är också en flitig föreläsare och debattör; i somras var hon i Almedalen för att tala om ensamkommande barn.

– Låt psykologin visa vägen! Vi behöver inga fler utredningar! Primärt ska vi jobba med ett empatiskt förhållningssätt och skapa trygghet som möjliggör läkning. Hjälp till självhjälp av de basala behoven behöver komma först; äta, sova, motionera. Därefter, när de är

"Det är märkligt att politiker fattar beslut utan att ta hänsyn till kunskap och beprövad erfarenhet"

Anders Wahlberg

FAKTA/DEN NYA ASYLLAGEN:

- Innebär att uppehållstillstånd tidsbegränsas, anhörighetsinvandring inskränks och kraven på försörjning skärps.
- Började gälla 19 juli 2016, är tillfällig och gäller till och med 19 juli 2019.

Solvig Ekblad

”Vi måste göra mer för att skapa ett bättre mottagande i vården”

vilka som får stanna och vilka som ska utvisas skapar stor oro och stress inte bara hos den enskilde utan drabbar hela familjen, barnen.

Psykisk ohälsa är vanligare bland utrikesfödda men dessa söker mer sällan psykiatrisk vård än de som är födda i Sverige menar Anna-Clara Hollander.

– Vi måste arbeta för att alla nyanlända, även de som nu riskerar att utvisas, som är i behov söker vård. Vi vet att integration kan påbörjas när människor känner sig trygga så att de kan ta hand om sig själva – och sin familj. Först då kan de på allvar börja etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden, säger Anna-Clara Hollander och fortsätter:

– Många asylsökande kommer såklart att behöva specialistvård och där är psykologer nyckelpersoner. Men för det stora flertalet asylsökande räcker

FOTO: KALLE NILSSON

Anna-Clara Hollander

god omvårdnad, stöd och hjälp till självhjälp långt för att motverka psykisk ohälsa. Även här kan psykologer göra ett viktigt arbete.

– Jag tror på prevention. Tänk om vi kunde tänka lite friare, jag är kanske naiv nu, men tänk om vi kunde se till att många fler asylsökande fick möjlighet att cykla, vandra i skogen, simma i en sjö – utan att känna rädsla eller skräck. Om vården arbetade mer förebyggande och hälsofrämjande skulle vi se mindre psykisk ohälsa.

Psykolog Sabina Gušić, som forskar om dissociation hos barn och unga som utsatts för extrem traumatisering vid krig och/eller organiserat våld, och som i våras var med om att initiera ett psykologupprop mot lagförslaget, trodde att politikerna skulle lyssna och se ”att lagförslaget om ny asyllag inte är värdiga ett samhälle som vill ha en god human rehabilitering för människor på flykt”.

– Att begränsa anhöriginvandring innebär att familjer splittras, vilket kommer att få stora konsekvenser, inte minst för barnen. Att inte få förenas med sin familj eller veta när familjen kommer att återförenas innebär en stor psykisk påfrestning och oro för alla inblandade och försvårar förutsättningarna att skapa ett stabilt liv här, säger Sabina Gušić. Och nu när den lagliga

trygga och fått uppehållstillstånd, kan traumabehandling erbjudas vid behov. Samtidigt som vi utbildar nyanlända i hälsokunskap, ska vi utbilda på vårdutbildningarna och hos vårdgivarna.

Även psykolog Anna-Clara Hollander, som forskar om psykisk ohälsa och dödlighet bland utrikesfödda och flyktingar och undervisar om faktorer som påverkar psykisk hälsa hos nyanlända och utrikesfödda som har varit i Sverige en längre tid, är mycket kritisk till den skärpta asyllagen.

– Mycket av det vi psykologer och forskare vet är riskfaktorer för att utveckla psykisk ohälsa har nu lagstadgats. Det är mycket olyckligt. Att vara orolig över sin familj, inte veta

► vägen till familjeåterförening stängs kommer fler barn utsättas för den livsfarliga vägen över Medelhavet, med en överhängande risk att många fler dör på färden.

Hon funderar över varför politiker inte lyssnade på deras synpunkter. Det förvånar henne att kunskap och erfarenhet inte värderas tillräckligt. Säger

att hon inte vill vara kritisk mot Psykologförbundet, men kanske skulle de varit ännu tydligare med sitt budskap. Kanske skulle hon själv varit mer aktiv.

– Oavsett måste vi psykologer fortsätta uttala oss i frågor

som dessa. Det är viktigt att vi som kår har en röst i samhällsdebatten, då vi har den kunskap och kompetens som krävs för att förstå konsekvenserna som ett lagförslag som denna för med sig, hur svårt det drabbar människor, säger Sabina Gušić.

Varför lyssnar inte politiker på er med kunskap och erfarenhet? Kunde Psykologförbundet ha gjort mer för att stoppa lagförslaget?

– I många fall lyssnar de på oss. Men det är märkligt att politiker inte tar kunskap på större allvar. Att de fattar beslut utan att ta hänsyn till vårt och andra professionsförbunds kunskap och beprövad erfarenhet, säger Anders Wahlberg.

Solvig Ekblad föreslår att Psykologförbundet ska initiera en workshop för att tillsammans skapa bättre samverkan och där forskares och psykologers kunskap och kompetens mer kan tas tillvara.

– Låt Psykologförbundet bjuda in socialministern, inrikesministern, arbetsmarknads- och etableringsministern, justitie- och migrationsministern, Läkarförbundet, Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Länsstyrelsen och andra berörda för att komma överens om hur en hållbar samverkan ska se ut. Jag är förvånad att det inte har gjorts för ett år sen, säger Solvig Ekblad. ●

KAJSA HEINEMANN

Nationell satsning på asylsökandes vårdbehov

Landstingen måste bli bättre på att identifiera vårdbehoven hos och mottagandet av asylsökande. SKL, som fått 30 miljoner av Socialdepartementet, vill nu utbilda personalen.

– Vi behöver stärka samtliga insatser för att främja hälsa – som i sin tur medför en snabbare etablering, säger psykiatrisamordnaren Ing-Marie Wieselgren.

Det finns ett stort behov hos landets landsting att stärka sina insatser, på alla plan, från samtalsstöd till specialistvård, för att kunna erbjuda ett gott omhändertagande och en god vård för nyanlända och asylsökande.

– Vi uppmärksammade regeringen redan sommaren 2015 att trycket på Bup och vuxenpsykiatri hade ökat markant, och att något behövde göras, berättar psykiatrisamordnaren

för att snabbt få resultat.

Ing-Marie Wieselgren hänvisar till den pilotstudie som SKL gjorde hösten 2015 tillsammans med bland andra Värmlands läns landsting. I projektet identifierades åtta åtgärder/moduler som krävs för att skapa en positiv hälsoutveckling. Arbetet bestod till stor del av en nationell insamling av ”best-practice”-metoder parallellt med utprovning av insatser på plats i Värmland. Pilotstudien, som finns dokumenterad i rapporten *Positiv hälsoutveckling för*

Ing-Marie Wieselgren

Ing-Marie Wieselgren, som arbetar på SKL med utvecklingsfrågor inom psykiatriområdet och som är initiativtagare till projektet.

– Vi föreslog att vi skulle göra en kartläggning för att utreda hur vården bättre kan bemöta och identifiera behoven hos nyanlända, men också vilka resurser som krävs för att stärka personalen i arbetet. Men vi fick inget gehör. Några månader senare kom det många nya asylsökande till Sverige, först då fick vi klartecken av regeringen att göra en pilotstudie. Värmlands läns landsting erbjöd sig att delta, så vi kastade oss över dem direkt och körde ett intensivt race

”Vi kan inte ta bort det onda, men vi kan hjälpa till att hitta verktyg att hantera det som gör ont”

asylsökande och nyanlända (2016), resulterade i att regeringen i somras gav beskedet att ge 30 miljoner för att SKL ska sprida kunskapen till landets övriga landsting.

Ungefär vid samma tid klubbades den nya asyllagen igenom i riksdagen. Först kändes det hopplöst, säger Ing-Marie Wieselgren. Hur motivera sig själv och andra att det är viktigt att utbilda vårdpersonal att skapa positiv hälsoutveckling hos nyanlända samtidigt som förutsättningarna för asylsökande förändrats så drastiskt? Men att låta uppgivenheten ta över, var ingen utväg.

– Visst är jag starkt kritisk till lagen,